

Lätt om odling

Nr 14 • Beskärning av fruktträd och bärbuskar

För att få bra frukt måste fruktträd beskäras regelbundet. Det är främst äpplen och päron som behöver beskäras årligen medan plummon och körsbär inte är lika krävande. En kraftig beskärning de första 2–3 åren för att forma trädet och en mild årlig beskärning från år 4 för att underhålla bildningen av ny fruktved är grunden i fruktträdsbeskärningen idag.

FRUKTTRÄD

Fruktträdens uppbyggnad

Ett fruktträd består av **grundstam** (underlag) och **sort** (ädelved). Sorten opereras in på grundstammen genom **ympning** (grenkil) eller **okulering** (knoppöga).

Beroende på hur kraftigväxande grundstammen är kan man avgöra hur stort trädet blir. De hårdigaste grundstammarna är alla kraftigväxande och ger relativt stora träd. Den vanligaste äppelgrundstammen heter A2.

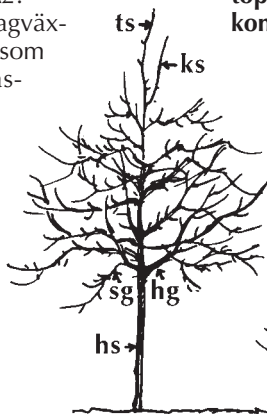
Idag finns det svagväxande grundstammar som ger mindre träd, passande för den lilla trädgården. Hårdigast är B9, zon V. Andra är Bemali, III–IV och M26, zon III. De är inte alltid så lätta att hitta i handeln, men fråga efter dem. De finns.

Den vanligaste trädformen i fritidsodling är kronträd. För den lilla träd-

gården blir kronträden lätt för stora och kräver kraftig beskärning. Då kan spindelträd och de nya pelarträden vara bättre alternativ. De är svagväxande och ger frukt tidigt.

En krona är uppbyggd av

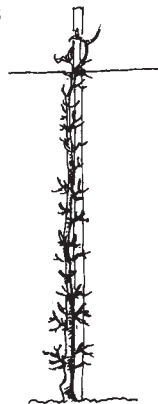
huvudstam	–hs
huvudgrenar	–hg
sidogren	–sg
toppskott	–ts
konkurrennskott	–ks

Kronträd

Spindelträd

Pelarträd

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org

Syftet med beskärning

- bygga upp en stabil och jämnt fördelad krona på unga träd
- gynna bildning av ny fruktved (som ger jämn skörd av bra kvalitet)
- få in ljus och luft i kronan på äldre träd
- hindra skador
- underlätta plockningen genom låga träd
- forma ett vackert träd

Tidpunkt för beskärning

Nya rön säger att sensommar/höst (JAS=juli, augusti, september) är den bästa beskärningstiden för de flesta träd. Trädens läkförmåga är då som bäst. Stenfrukt (plommon, körsbär) bör alltid beskäras då eftersom de blöder lätt. För kärnfrukt (äpplen, päron) är det praktiskt svårare eftersom många sorter inte är skördade så tidigt.

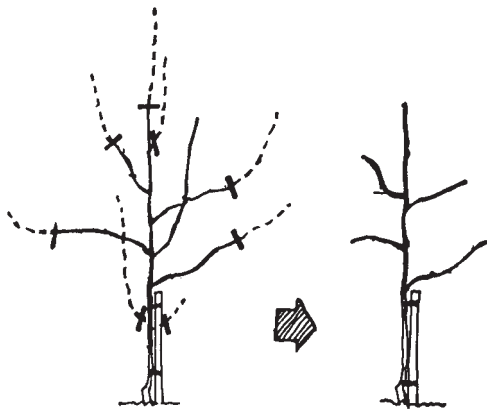
För dessa kan senvintern ändå vara den lämpligaste tiden för beskärning när den värsta kylan är över men i god tid innan saven stiger. Vårbeskärning stimulerar nytillväxt, medan sommar/höstbeskärning ger svagare tillväxt.

Sommarbeskärning (pincering), där man toppar in de nya årsskotten, görs främst på spaljéträd. Pincering stimulerar blombildningen till nästa år men ger också mer ljus till årets frukt som får bättre färg. Stenfrukt kan också beskäras lätt på försommaren strax före blomning.

Beskärningen av kronträd år från år

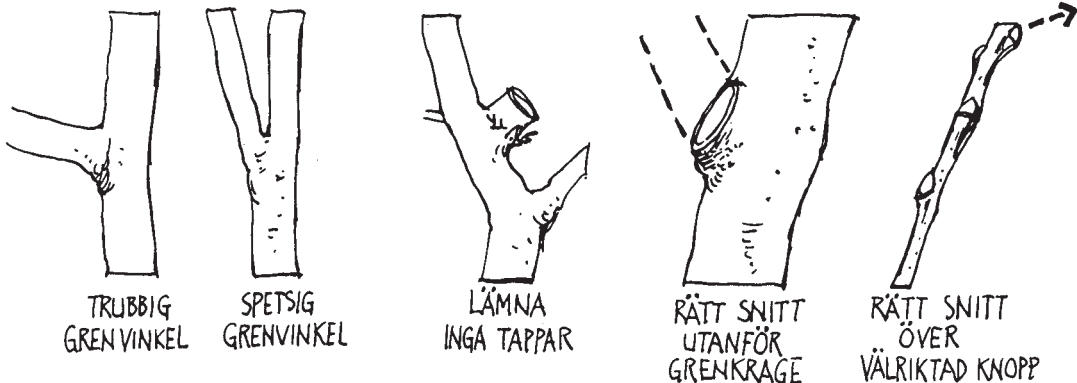
Första årets beskärning görs i samband med planteringen vid vårplantering eller på våren efter en höstplantering.

Välj ut 3–4 huvudgrenar i spiral runt stammen med ca 10–15 cm avstånd från varandra och med så trubbig vinkel som möjligt. Ta bort konkurrenskottet som växer parallellt med toppskottet. Toppa in sidogrenarna till 25 cm och toppskottet så det är ca 25 cm högre än sidogrenarna.

Några viktiga grundprinciper

- välj grenar med trubbig grenvinkel, över 45°, se fig
- ta alltid bort inåtväxande och kraftigt uppåtväxande grenar
- ta alltid bort döda och skadade grenar som annars lätt blir inkörsport för sjukdomar
- lägg snittet rätt – utanför grenkragen (den rynkade barken mellan huvud- och sidogren) se fig
- beskär över välriktad knopp, se fig

Andra och tredje året tar man bort skott som växer inåt och skott med spetsiga grenvinklar. Välj ut nya huvudgrenar från stammen med trubbig vinkel och topa in fjolårets huvudgrenar och toppskottet något. När trädet nått lämplig höjd tas toppskottet ner till översta huvudgrenen.

Från och med fjärde året får trädet växa ganska fritt med endast mild beskärning i form av gallring och borttagning av döda och skadade grenar. Det viktiga är nu att få in ljus och luft i kronan genom att ta bort inåtväxande och kraftigt uppåtväxande grenar.

Resultatet blir bäst om man helt tar bort äldre grenar med gammal fruktved, istället för att gallra bort smågrenar här och där. Om man tittar på trädet på håll och från olika vinklar så ser man lättare vilka hela grenar man kan ta bort.

Spindelträd

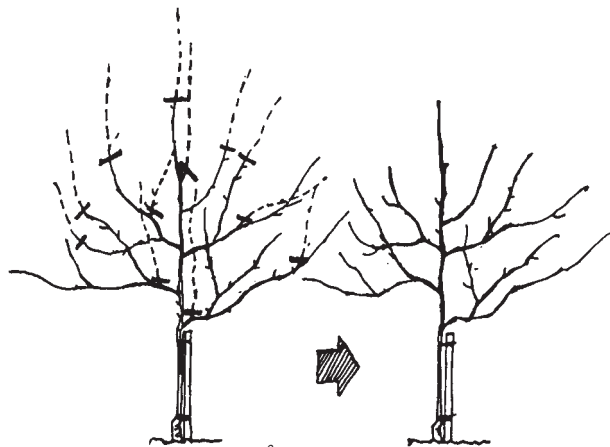
På spindelträd sparas sidogrenar med trubbiga grenvinklar spiralformigt upp efter stammen. Sidogrenarna lämnas i stort sett obeskurda för att ge frukt så tidigt som möjligt. Alla grenar med spetsig vinkel och kraftiga upprättväxande skott tas bort.

Äldre grenar som stannat i tillväxten kortas in kraftigt eller tas bort helt för att stimulera nya sidogrenar att växa ut. Läs mer i speciallitteratur om beskärning.

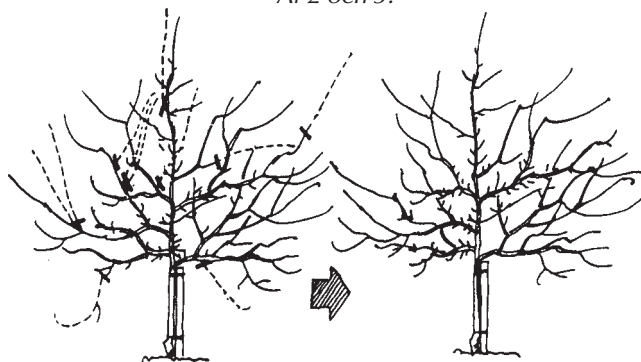
Plommon och körsbär

bör få en **varsam beskärning**. Att gallra ur det som är torrt, skadat eller sjukt och eventuellt topa in grenar som växer alltför yvig är en helt tillräcklig åtgärd.

I övrigt bör dessa träd få växa fritt. Grenar som vissnat under sommaren är tro-

År 2 och 3.

Från och med år 4.

ligtvis angripna av blom- och grentorka, en svampsjukdom som kommer in via blomman och sedan sprider sig vidare i trädet. De bör tas bort så fort som möjligt.

Föryngring

Gamla risiga fruktträd som växer dåligt kan föryngras genom kraftig beskärning.

Huvudgrenarna skärs in kraftigt. Spara några välriktade sidogrenar som får fungera som saftledare. Föryngringen kan och bör delas upp på flera år för att inte chocken ska bli för stor för trädet. Efter beskärningen kommer en kraftig nytillväxt. Gallra bland de skott som kommer och spar några som får bli nya sidogrenar.

Vill man byta sort på fruktträdet kan man passa på att ympa in denna i samband med föryngringen. Ympningen sker med s k barkymp. Lämplig tid är vid savstigningen på våren.

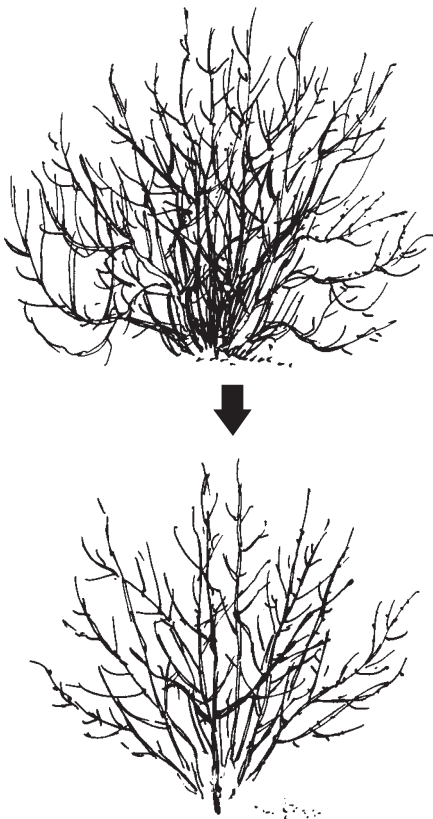
BÄRBUSKAR

Bärbuskar bör också beskäras regelbundet för att ge största möjliga skörd.

Hallon

Hallon ska beskäras eller rättare sagt gallras varje år. Hallon bär skörd på fjolårsskott. Efter skörd är dessa skott förbrukade och tas bort för att ge plats för de nya skotten som ska ge skörd nästa år. Gallra även bland de nya skotten. Lämplig mängd är 8–10 skott per löpmeter. I för täta hallonrader trivs svampsjukdomar och skadedjur.

Hösthallon är en ny typ av hallon som ger frukt på årsskotten. De ska klippas ner helt på hösten.

Vinbär och krusbär

Svarta vinbär bör beskäras varje eller vartannat år medan röda vinbär och krusbär klarar sig med vart 3:e–4:e år. Svarta vinbär ger bäst skörd och störst bär på tvåårsskott. En årlig gallring med ungefär en tredjedel av busken rekommenderas. (se fig). Äldre grenar tas då bort. Ta bort nedliggande grenar som är svåra att plocka från och lätt växer fast. Ta bort hela grenar ända ner till basen. Använd grensax.

REDSKAP

Det är viktigt att ha bra redskap som ger fina snitt. Snygga släta snitt läker snabbare.

Basredskapen i beskärningsarbetet är sågen, sekatören och grensaxen. Sågen kan antingen vara en bågsåg med vridbart blad som kommer åt bra i snäva grenvinklar eller en grensåg med fast blad, som är bättre än bågsågen för grövre grenar. Helst både och.

Vid val av **sekatör** bör man välja en med sk rörligt mothåll för att få snyggast snitt. Skäret ska vara av kvalitetsstål. Det ska vara lätt att ta av och slipa eller byta ut.

Grensaxen används främst till buskbeskärning för att komma åt långt ner i busken, men är även till för något grövre grenar i träd som inte sekatören tar.

För gamla träd är man beroende av en **bra stege**. Aluminiumstegar är lättast att hantera. Använd alltid stege i stället för att klättra eller använda stångsåg som lätt skadar trädet.

Välj kvalitetsredskap – de håller i längden! Hellre de nödvändigaste av bra kvalitet än en massa specialredskap av sämre kvalitet.

Text: Solveig Sidblad.
Teckningar: Han Veltman

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org